

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

10. september 2015*

Eelotsusetaotlus — Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Kohtualluvus ja kohtuotsuste täitmine tsiviil- ja kaubandusajades — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Artikli 5 punkt 1 — Kohtualluvus lepingutega seotud asjades — Artikli 5 punkt 3 — Kohtualluvus lepinguvälise kahju korral — Artiklid 18 21 — Individuaalne tööleping — Äriühingu direktori leping — Lepingu ülesütlemine — Põhjendused — Volituste mitterõuetekohane kasutamine ja õigusvastane tegevus — Tuvastus- ja kahju hüvitamise hagi — Mõiste „individuaalne tööleping”

Kohtuasjas C-47/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Hoge Raad der Nederlandeni (Madalmaad) 24. jaanuari 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 30. jaanuaril 2014, menetluses

Holterman Ferho Exploitatie BV,

Ferho Bewehrungsstahl GmbH,

Ferho Vechta GmbH,

Ferho Frankfurt GmbH

versus

Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president M. Ilešič, kohtunikud A. Ó Caoimh, C. Toader (ettekandja), E. Jarašiūnas ja C. G. Fernlund,

kohtujurist: P. Cruz Villalón,

kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 21. jaanuari 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Holterman Ferho Exploitatie BV, Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH ja Ferho Frankfurt GmbH, esindaja: *advocaat* P. A. Fruytier,

— F. Spies von Büllesheim, esindajad: *advocaat* E. Jacobson ja *advocaat* B. Verkerk,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

— Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja J. Kemper,
— Euroopa Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët, M. Wilderspin ja G. Wils,
olles 7. mai 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 5 punktide 1 ja 3 ning II peatüki 5. jao (artiklid 18–21) ja artikli 60 lõike 1 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, milles osalevad ühelt poolt Holterman Ferho Exploitatie BV (edaspidi „Holterman Ferho Exploitatie“), Ferho Bewehrungsstahl GmbH (edaspidi „Ferho Bewehrungsstahl“), Ferho Vechta GmbH (edaspidi „Ferho Vechta“) ning Ferho Frankfurt GmbH (edaspidi „Ferho Frankfurt“) (edaspidi koos „neli äriühingut“) ja teiselt poolt F. Spies von Büllesheim ning mille ese on F. Spies von Büllesheimi, kui nimetatud äriühingute juhatuse liikme vastutuse tuvastamine ja kahjuhüvitise väljamõistmine.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Brüsseli konventsioon

- 3 Brüsseli 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1972, L 299, lk 32), mida on muudetud järjestikuste konventsioonidega uute liikmesriikide ühinemise kohta selle konventsiooniga (edaspidi „Brüsseli konventsioon“), artikkel 5 on sõnastatud järgmiselt:

„Isiku, kelle alaline elukoht on osalisriigis, võib teises osalisriigis kaevata:

- 1) lepingutega seotud asjade puhul selle paiga kohtusse, kus tuli täita lepingus sätestatud kohustus; kui töötaja ei tööta või tavaliselt ei töötanud ainult ühes riigis, siis selle riigi kohtutesse, kus asub või asus töötaja tööle võtnud ettevõtte [mitteametlik tõlge].

[...]”.

Määrus nr 44/2001

- 4 Määruse nr 44/2001 põhjenduses 13 on märgitud:

„Kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad.”

5 Määruse nr 44/2001 artikkel 5 on sõnastatud järgmiselt:

„Isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib teises liikmesriigis kaevata:

- 1) a) lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus;
 - b) kui ei ole kokku lepitud teisiti, käsitatakse käesoleva sätte kohaldamisel asjaomase kohustuse täitmise kohana:
 - müügi puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda,
 - teenuste osutamise puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt teenuseid osutati või kus neid oleks tulnud osutada,
 - c) kui ei kohaldata punkti b, kohaldatakse punkti a;
- 2) [...]
- 3) lepinguvälise kahju puhul selle paiga kohtusse, kus kahjustav sündmus on toimunud või võib toimuda.
[...].”

6 Määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jakku „Kohtualluvus töölepingute puhul” kuuluva artikli 18 lõikes 1 on ette nähtud:

„Töölepingutega seotud küsimuste puhul tehakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao kohaselt, ilma et see mõjutaks artikli 4 ja artikli 5 punkti 5 kohaldamist.”

7 Sama määruse artikli 20 lõikes 1 on ette nähtud:

„Tööandja võib algatada kohtumenetluse ainult töötaja alalise elukoha liikmesriigi kohtus.”

8 Määruse nr 44/2001 artikli 60 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesoleva määruse kohaldamisel on äriühingu või muu juriidilise isiku või füüsiliste või juriidiliste isikute ühingu alaline asukoht seal, kus on tema:

- a) põhikirjajärgne asukoht;
- b) juhatuse asukoht, või
- c) peamine äritegevuse koht.”

Madalmaade õigus

9 Madalmaade tsiviilseadustiku (Burgerlijk Wetboek, edaspidi „BW”) 2. raamatu „Juriidilised isikud” artiklis 2:9 on ette nähtud:

„1. Äriühingu juhatuse liige on oma äriühingu ees vastutav talle pandud ülesannete nõuetekohase täitmise eest. Nende ülesannete hulka kuuluvad mis tahes juhtimisülesanded, mis ei ole seaduse või põhikirjaga antud ühele või mitmele teisele juhatuse liikmele.

2. Äriühingu juhatuse liige on vastutav äriühingu majandustegevuse eest. Ta on täielikult vastutav juhtimisvigade tagajärgede eest, välja arvatud juhul, kui teisele isikule pandud ülesandeid arvestades ei saa temale tõsiseid etteheiteid teha ja kui ta ei ilmutanud hooletust juhtimisvigadest tingitud tagajärgi ennetavate meetmete võtmisel.”
- 10 BW 6. raamatus „Võlaõiguse üldosa” sisaldub peatükk 3 „Lepinguvälise kahju tekitamine”, mille artiklis 6:162 on ette nähtud:
- „1. Teise isiku suhtes õigusvastase teo toime pannud isik peab teisele isikule sellega tekitatud kahju hüvitama, kui ta on selle teo eest vastutav.
2. Õigusvastaseks loetakse õigusvastasust välistava asjaolu puudumisel õiguse rikkumine või tegu või tegevusetus, millega rikutakse seadusest tulenevat kohustust või kirjutamata õigusnormi, mis näeb ette ühiskonnaelus lubatu.
3. Isik on õigusvastase teo eest vastutav, kui ta on selle toimepanemises süüdi või kui see on tingitud asjaolust, mille eest ta vastutab vastavalt seadusele või üldistele käibekohustustele.”
- 11 BW 7. raamatu „Lepinguliigid” 10 peatükis „Tööleping” sisalduvas artiklis 7:661 on sätestatud:
- „1. Töötaja, kes töölepingu täitmisel põhjustab kahju tööandjale või sellist kahju kolmandale isikule, mille tööandja peab hüvitama, ei vastuta sellega seoses tööandja ees, välja arvatud juhul, kui kahju tuleneb tema tahtlikust või teadlikult hooletust tegevusest. Olenevalt lepingust võib tagajärg juhtumi asjaolusid arvestades olla eelmises lauses sätestatust erinev.
2. Lõikest 1 ja 6. raamatu artikli 170 lõikest 3 kõrvalekaldumine on lubatud ainult kirjalikul kokkuleppel ja tingimusel, et töötajal on sellekohane kindlustus.”
- Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused**
- 12 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et Holterman Ferho Exploitatie on Madalmaades asuv valdusühing. Sellel on kolm Saksa õiguse alusel asutatud tütaretevõtjat: Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH ja Ferho Frankfurt GmbH; nende kõigi asukoht on Saksamaal.
- 13 Holterman Ferho Exploitatie aktsionäride üldkoosoleku 25. aprilli 2001. aasta otsusega nimetati Saksamaa kodanik ja Saksamaal elav F. Spies von Bülllesheim, kes oli kolme Saksa tütaretevõtja juhatuse liige ja prokurist, selle äriühingu direktoriks.
- 14 7. mail 2001 sõlmisid Holterman Ferho Exploitatie ja F. Spies von Bülllesheim saksa keeles koostatud lepingu, mis kinnitab viimase nimetamist direktoriks („Geschäftsführer”) ja kirjeldab tema vastavaid õigusi ja kohustusi (edaspidi „7. mai 2001. aasta leping”).
- 15 20. juulil 2001 sai F. Spies von Bülllesheim Holterman Ferho Exploitatie juhatajaks.
- 16 Nagu ilmneb poolte poolt kohtuistungil esitatud dokumentidest, kuulus osa Holterman Ferho Exploitatie aktsiatest ka F. Spies von Bülllesheimile, kuigi enamus aktsiatest kuulus siiski Hr. Holtermanile.
- 17 F. Spies von Bülllesheimi ja Ferho Frankfurti vaheline leping lõpetati 31. detsembril 2005 ning tema lepingud Holterman Ferho Exploitatie, Ferho Bewehrungsstahli ja Ferho Vechtaga lõpetati 31. detsembril 2006.

- 18 Neli äriühingut esitasid F. Spies von Büllesheimi vastu väidetavate raskete vigade tõttu tema ülesannete täitmisel tuvastushagi ja kahju hüvitamise hagi Rechtbank Almelo (Madalmaad).
- 19 Nimetatud äriühingud väidavad esmajoonel, et F. Spies von Büllesheim jättis juhatause liikme ülesanded nõuetekohaselt täitmata, mistõttu ta on nende ees vastutav BW artikli 2:9 alusel. Lisaks väidavad nad, et ta tegutses töölepingu täitmisel tahtlikult või teadlikult hooletult BW artikli 7:661 tähenduses. Teise võimalusena väidavad neli äriühingut, et arvestades seda, et F. Spies von Büllesheim tegi oma ülesannete täitmisel olulisi vigu, on tegemist õigusvastase teoga BW artikli 6:162 tähenduses .
- 20 F. Spies von Büllesheim väidab, et vaidluse lahendamine ei kuulu Madalmaade kohtute alluvusse.
- 21 Rechtbank Almelo asus seisukohale, et vaidlus ei allu talle määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 ega selle artikli punkti 3 alusel.
- 22 Gerechtshof te Arnhem jättis Rechtbank Almelo otsuse muutmata.
- 23 Holterman Ferho Exploitatie nõude kohta, mis tugineb F. Spies von Büllesheimi tehtud juhtimisvigadele, otsustas Gerechtshof te Arnhem, et määrus nr 44/2001 ei näe ette konkreetset kohtualluvust, nii et põhimõtteliselt on kohaldatav määruse nr 44/2001 artikli 2 lõikes 1 sätestatud eeskiri. Seetõttu võib F. Spies von Büllesheimi vastu hagi esitada ainult Saksamaa kohtus.
- 24 Holterman Ferho Exploitatie esitatud nõude kohta, mis tugineb F. Spies von Büllesheimi vastutusele 7. mai 2001. aasta lepingu mitterõuetekohase täitmise eest, otsustas Gerechtshof te Arnhem, et see leping tuleb lugeda „individuaalseks töölepinguks” määruse nr 44/2001 artikli 18 lõike 1 tähenduses. Vastavalt nimetatud määruse artikli 20 lõikele 1 võib töandja algatada kohtumenetluse ainult töötaja alalise elukoha liikmesriigi kohtus. Kuna F. Spies von Büllesheimi elukoht on Saksamaal, ei allu selles nõudes esitatud hagi Madalmaade kohtutele.
- 25 Gerechtshof te Arnhemi hinnangul kehtib see arutluskäik ka osas, milles Holterman Ferho Exploitatie hagi puudutab lepinguvälisest vastutusest. Lepinguvälisel vastutusel põhinev hagi, mis on seotud „individuaalsete töölepingute” valdkonda kuuluva nõudega määruse nr 44/2001 artikli 18 tähenduses, ei anna nimetatud kohtu hinnangul asja Madalmaade kohtute alluvusse, sest selle määruse II peatüki 5. osa sisaldab kohtualluvuse erinormi, mis kaldub kõrvale nimetatud määruse artikli 5 punktides 1 ja 3 olevatest eeskirjadest.
- 26 Neli äriühingut esitasid Gerechtshof te Arnhemi otsuse peale kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.
- 27 Kassatsioonkaebuses heidavad nad Gerechtshof te Arnhemile ette õigusnormi rikkumist või oma otsust ebapiisavat põhjendamist. Need etteheited puudutavad määruses nr 44/2001 sisalduvate asjakohaste kohtualluvuse eeskirjade tõlgendamist ja kohaldamist, konkreetselt peetakse silmas artikli 5 punkti 1 alapunkti a ja punkti 3, artikli 18 lõiget 1 ja artikli 20 lõiget 1 ning viidatud sätete vastastikust seost. Neli äriühingut heidavad Gerechtshof te Arnhemile eelkõige ette, et viimane leidis, et vaidlus ei allu Madalmaade kohtutele osas, milles hagi nõuded tuginevad F. Spies von Büllesheimi poolt oma ülesannete täitmata jätmisele Holterman Ferho Exploitatie direktorina.
- 28 Hoge Raad der Nederlanden märgib, et Madalmaade õiguse kohaselt tehakse vahet isiku vastutusel äriühingu juhatause liikmena (mis tuleneb sellest, et isik on rikkunud äriõigusest tulenevate ülesannete nõuetekohase täitmise kohustust vastavalt BW artiklile 2:9, või sellest, et isik on „tegutsenud õigusvastasel” BW artikli 6:162 tähenduses), ning isiku vastutusel äriühingu „töötajana” – sõltumata tegutsemisest juhatause liikmena (mis „tuleneb tahtlusest või teadlikust hooletusest” BW artikli 7:661 tähenduses töölepingu täitmisel).

- 29 Hoge Raad der Nederlandeni hinnangul tuleb selleks, et kindlaks teha, kas käesolev asi allub Madalmaade kohtutele, kõigepealt analüüsida ühelt poolt määrus nr 44/2001 II peatüki 5. jaos sätestatud kohtualluvuseeskirjade (artiklid 18–21) ja teiselt sama määruse artikli 5 punkti 1 alapunktis a ja artikli 5 punktis 3 sätestatud kohtualluvuseeskirjade vahelist seost. Eelkõige kerkib küsimus, kas sellises asjas nagu käesolev, kus äriühing ei heida kostjale ette mitte ainult äriühingu juhatuse liikme ülesannete mittenõuetekohast täitmist või lepinguvälise kahju tekitamist, vaid sellest sõltumatult ka tahtlust või teadlikku hooletust kostja ja äriühingu vahel sõlmitud töölepingu täitmisel, ei luba nimetatud 5. jagu kohaldada sama määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a või artikli 5 punkti 3.
- 30 Neil asjaoludel otsustas Hoge Raad der Nederlanden menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jao (artiklid 18–21) sätteid tuleb tõlgendada nii, et sellises asjas nagu käesolev, kus äriühing ei heida kostjale ette mitte ainult äriühingu juhatuse liikme ülesannete mittenõuetekohast täitmist või lepinguvälise kahju tekitamist, vaid sellest sõltumatult ka tahtlust või teadlikku hooletust kostja ja äriühingu vahel sõlmitud töölepingu täitmisel, ei luba need sätted kohtul kohaldada sama määruse artikli 5 algust ja punkti 1 alapunkti a või artikli 5 punkti 3?
2. a) Kas juhul, kui esimesele küsimusele tuleb vastata eitavalt, tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 alguses ja punkti 1 alapunktis a sisalduvat mõistet „lepingutega seotud asjades” tõlgendada nii, et see hõlmab ka sellist juhtumit nagu käesolev, kus äriühing heidab äriühingu juhatuse liikmele ette äriõigusest tulenevate ülesannete nõuetekohase täitmise kohustuse rikkumist?
2. b) Kas juhul, kui teise küsimuse alaküsimusele a tuleb vastata jaatavalt, tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 alguses ja punkti 1 alapunktis a sisalduvat mõistet „pai[k], kus tuli täita asjaomane kohustus” tõlgendada nii, et sellega on mõeldud kohta, kus juhatuse liige täitis või pidi täitma talle äriõigusest tulenevaid ülesandeid ning milleks on tavaliselt asjaomase äriühingu juhatuse asukoht või peamise äritegevuse koht viidatud määruse artikli 60 alguse ja lõike 1 punkti b või c tähenduses?
3. a) Kas juhul, kui esimesele küsimusele tuleb vastata eitavalt, tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 alguses ja punktis 3 sisalduvat mõistet „lepinguvälise kahju” tõlgendada nii, et see hõlmab ka sellist juhtumit nagu käesolev, kus äriühing heidab äriühingu juhatuse liikmele ette äriõigusest tulenevate ülesannete mittenõuetekohast täitmist või õigusvastast tegevust?
3. b) Kas juhul, kui kolmanda küsimuse alaküsimusele a tuleb vastata jaatavalt, tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 alguses ja punktis 3 sisalduvat mõistet „koh[t], kus kahjustav sündmus on toimunud või võib toimuda” tõlgendada nii, et sellega on mõeldud kohta, kus juhatuse liige täitis või pidi täitma talle äriõigusest tulenevaid ülesandeid ning milleks on tavaliselt asjaomase äriühingu juhatuse asukoht või peamise äritegevuse koht viidatud määruse artikli 60 alguse ja lõike 1 punkti b või c tähenduses?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

- 31 Kõigepealt tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus, kellele on liikmesriigi õigusnormide alusel esitatud hagi isiku vastutuse tuvastamiseks nii äriühingu direktori ja juhatuse liikmena kui ka lepinguvälise vastutuse alusel, palub Euroopa Kohtul tõlgendada määruse nr 44/2001 sätteid, mis käsitlevad kohtualluvust vastavalt individuaalsete töölepingute puhul määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jaotise (artiklid 18–21) tähenduses, „lepingutega seotud asjades” selle määruse artikli 5 punkt 1 tähenduses, ja „lepinguvälise kahju puhul” nimetatud määruse artikli 5 punkti 3 tähenduses.

32 Sellega seoses tuleb märkida, et üksnes asjaolu, et taotleja viitab hagi mitmele vastutuse alusele, ei ole piisav järeldamiseks, et kõik viidatud sätted on hagi puhul asjakohased. See on nii ainult juhul, kui etteheidetavat tegevust saab lugeda viidatud sätetest tulenevate kohustuste rikkumiseks, seda asjaolu peab aga kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus (vt analoogia alusel kohtuotsus Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punkt 24).

Esimene küsimus

33 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust selle kohta, kas määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jao sätteid (artiklid 18–21) tuleb tõlgendada nii, et sellises asjas nagu põhikohtuasi, kus äriühing on pöördunud kohtusse isiku vastu, kes tegutses nii selle äriühingu direktori kui ka juhatuse liikmena, nõudes selle isiku poolt oma ülesannete täitmisel tehtud vigade tuvastamist ja vastava hüvitise väljamõistmist, ei luba need sätted kohtul kohaldada sama määruse artikli 5 punkte 1 ja 3.

34 Kõigepealt tuleb märkida, et küsimus määruse nr 44/2001 nimetatud jaos sisalduvate kohtualluvuse erinormide kohaldamisest tekib käesoleval juhul ainult siis, kui F. Spies von Bülllesheimi saab pidada „individuaalse töölepingu” – nimetatud määruse artikli 18 lõike 1 tähenduses – kaudu seotuks äriühinguga, mille direktor ja juhatuse liige ta oli, kuivõrd see võimaldaks ta kvalifitseerida „töötajaks” sama artikli lõike 2 tähenduses.

35 Esiteks tuleb tõdeda, et määruses nr 44/2001 ei ole esitatud mõiste „individuaalne tööleping” ega mõiste „töötaja” määratlust.

36 Teiseks tuleb märkida, et F. Spies von Bülllesheimi ja nimetatud äriühingu vahelise seose küsimust ei saa lahendada siseriikliku õiguse alusel (vt analoogia alusel kohtuotsus Kiiski, C-116/06, EU:C:2007:536, punkt 26).

37 Nimelt tuleb määruse nr 44/2001 ja eelkõige selle artikli 18 täieliku mõju tagamiseks selles sisalduvaid õigusmõisteid tõlgendada autonoomselt ning kõikides liikmesriikides ühtemoodi (kohtuotsus Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, punkt 42).

38 Kuna määrus nr 44/2001 asendab Brüsseli konventsiooni, võib Euroopa Kohtu tõlgendusi konventsiooni sätetele laiendada ka määruse sätetele, kui nende ühenduse aktide sätted on sisult võrdväärsed (kohtuotsus Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, punkt 18).

39 Mis puudutab Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 1, mis võeti aluseks määruse nr 44/2001 artiklite 18–21 vastuvõtmisel, siis on Euroopa Kohus juba otsustanud, et töölepingutel on teatavad erisused, sest nendega luuakse kestav suhe, mis asetab töötaja ettevõtte või tööandja äritegevuse teatavasse korraldusse ja need paigutuvad tegevuse teostamise asukohta, mis määrab kindlaks siduvate õigusnormide ja kollektiivlepingute sätete kohaldamise (kohtuotsus Shenavai, 266/85, EU:C:1987:11, punkt 16).

40 Seda tõlgendust kinnitab ka P. Jenard'i ja G. Möller'i aruanne 16. septembril 1988 Luganos sõlmitud konventsiooni kohtualluvuse ning kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1990, C-189, lk 57) punkt 41 ning milles töölepingu autonoomse mõiste kohta märgitakse, et võib arvata, et see eeldab töötaja sõltuvussuhet tööandjast.

41 Lisaks on Euroopa Kohus mõiste „töötaja” tõlgendamisel lähtuvalt ELTL artiklist 45 ja paljudest muudest liidu õigusaktidest, nagu näiteks nõukogu 19. oktoobri 1992. aasta direktiivist 92/85/EMÜ rasedate, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvate töötajate tööohutuse ja tervishoiu parandamise meetmete kehtestamise kohta (kümnes üksikdirektiiv direktiivi 89/391/EMÜ artikli 16 lõike 1 tähenduses) (EÜT L 348, lk 1; ELT eriväljaanne 05/02, lk 110), otsustanud, et töösuhete oluline tunnus

on asjaolu, et isik osutab teatava aja jooksul teisele isikule ja tema juhiste alusel teenuseid, mille eest saab tasu (vt töötajate vaba liikumise kontekstis kohtuotsus Lawrie-Blum, 66/85, EU:C:1986:284, punktid 16 ja 17, ning direktiivi 92/85 kontekstis, kohtuotsus Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, punkt 39).

- 42 Neid asjaolusid tuleb arvesse võtta ka mõiste „töötaja” puhul määruse nr 44/2001 artikli 18 tähenduses.
- 43 Määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jao eesmärgi puhul piisab meenutamisest, et vastavalt selle määruse põhjendusele 13 on selle määruse eesmärk tagada lepingulise suhte, sealhulgas töölepingu, nõrgemale poolele tugevam kaitse, kaldudes kõrvale kohtualluvuse üldistest eeskirjadest.
- 44 Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et mainitud 5. jao sätete puhul ei ole tegemist mitte üksnes erijuhte kindlaksmääravate, vaid ka ammendavate eeskirjadega (kohtuotsus Glaxosmithkline ja Laboratoires Glaxosmithkline, C-462/06, EU:C:2008:299, punkt 18).
- 45 Need on kaalutlused, mida arvestades tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul käesoleva kohtuotsuse punktides 39 ja 41 meenutatud kriteeriume arvestades kontrollida, kas käesoleval juhul osutas F. Spies von Büllenheim kui Holterman Ferho Exploitatie direktor ja juhatuse liige teatava aja jooksul sellele äriühingule ja tema juhiste alusel teenuseid, saades selle eest tasu ja olles seotud kestva suhtega, mis asetab ta selle äriühingu äritegevuse teatavasse korraldusse.
- 46 Mis täpsemalt puudutab alluvussuhet, siis olgu märgitud, et alluvussuhte olemasolu tuleb igal üksikul juhul hinnata lähtuvalt kõikidest pooltevahelisi suhteid iseloomustavatest asjaoludest ja tingimustest (kohtuotsus Balkaya, C-229/14, EU:C:2015:455, punkt 37).
- 47 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesandeks on kontrollida, millisel määral oli F. Spies von Büllenheimil Holterman Ferho Exploitatie aktsionärina võimalik mõjutada selle äriühingu, mille juhatuse liige ta oli, juhtorgani tahet. Kui ta sai seda mõjutada, siis tuleb tõendada, et ta oli pädev andma talle korraldusi ja kontrollima nende täitmist. Kui peaks ilmne, et F. Spies von Büllenheimi võimalus nimetatud organit mõjutada oli märkimisväärne, siis tuleb teha järeldus, et puudus alluvussuhte töötaja mõistet käsitleva Euroopa Kohtu praktika tähenduses.
- 48 Juhul kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks kõigi ülalmainitud tegurite hindamise tulemusel järeldama, et F. Spies von Büllenheim oli direktori ja juhatuse liikmena Holterman Ferho Exploitatiega seotud „individuaalse töölepingu” kaudu määruse nr 44/2001 artikli 18 lõike 1 tähenduses, siis peab nimetatud kohus kohaldama määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jaos ette nähtud kohtualluvuse eeskirju.
- 49 Kõiki eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jao sätteid (artiklid 18–21) tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus äriühing on pöördunud kohtusse isiku vastu, kes tegutses nii selle äriühingu direktori kui ka juhatuse liikmena, nõudes selle isiku poolt oma ülesannete täitmisel tehtud vigade tuvastamist ja vastava hüvitise väljamõistmist, ei luba need sätted kohtul kohaldada sama määruse artikli 5 punkte 1 ja 3, tingimusel, et see isik on nimetatud äriühingu direktori ja juhatuse liikmena teatava aja jooksul sellele äriühingule ja tema juhiste alusel teenuseid osutanud, saades selle eest tasu; nimetatud asjaolude kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne.

Teine küsimus

- 50 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitusi selle kohta, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et hagi, mille äriühing esitab oma endise juhatuse liikme vastu äriõigusest tulenevate ülesannete nõuetekohase täitmise kohustuse väidetava rikkumise

tõttu, on hõlmatud mõistega „lepingutega seotud asjad”. Jaatava vastuse korral soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas paik, kus täideti või tuleb täita nõude aluseks olev kohustus, vastab selle määruse artikli 60 lõike 1 punktides b ja c nimetatud kohale.

- 51 See küsimus on põhikohtuasja lahendamiseks asjakohane juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks esimesele eelotsuse küsimusele vastuseks esitatud tegurite hindamise tulemusel leidma, et F. Spies von Bülllesheim ei tegutsenud oma ülesannete täitmisel Holterman Ferho Exploitatie töötajana.
- 52 Teise küsimuse esimesele osale vastamiseks tuleb meelde tuletada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldab mõiste „lepingutega seotud asjad” määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tähenduses niisugust olukorda, kus pool on vabatahtlikult võtnud teise poole ees kohustuse (vt kohtuotsus Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, punkt 46).
- 53 Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 46, on F. Spies von Bülllesheim ja Holterman Ferho Exploitatie vabatahtlikult võtnud vastastikused kohustused, kuivõrd F. Spies von Bülllesheim otsustas asuda äriühingut juhtima ja haldama, samas kui äriühing otsustas talle selle tegevuse eest tasu maksta, mis võimaldab asuda seisukohale, et nendevaheline suhe on lepingulist laadi ja et järelikult on hagi, mille äriühing esitab oma endise juhatuse liikme vastu äriõigusest tulenevate ülesannete nõuetekohase täitmise kohustuse väidetava rikkumise tõttu, on hõlmatud mõistega „lepingutega seotud asjad” määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tähenduses.
- 54 Selles osas ilmneb nimelt, et äriühingu juhatuse liikme tegevus loob tihedad seosed, mis on samaliigilised lepingupoolte vahel tekkivate suhetega ning seetõttu võib õigustatult leida, et hagi, mille äriühing esitab oma endise juhatuse liikme vastu äriõigusest tulenevate ülesannete nõuetekohase täitmise kohustuse väidetava rikkumise tõttu, on hõlmatud mõistega „lepingutega seotud asjad” määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tähenduses (vt analoogia alusel kohtuotsus Peters Bauunternehmung, 34/82, EU:C:1983:87, punkt 13).
- 55 Seoses „paigaga” määruse nr 44/2001 artikli 5 punkt 1 tähenduses, kus nõude aluseks olev kohustus täideti või tuleb täita, on tarvis välja selgitada, kas nimetatud hagi kuulub viidatud määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti a või artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande kohaldamisalasse.
- 56 Selles osas tuleb meenutada, et võttes arvesse selle sätte alapunktiga c kehtestatud hierarhiat alapunktide a ja b vahel on määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktis a ette nähtud kohtualluvuse eeskirja võimalik määruse artikli 5 punkti 1 alapunktis b sätestatud kohtualluvuse eeskirjade kõrval kohaldada ainult alternatiivselt ja sama määruse artikli 5 punkti 1 alapunktis b sätestatud eeskirjade kohaldamatuse korral (kohtuotsus Corman-Collins, C-9/12, EU:C:2013:860, punkt 42).
- 57 Euroopa Kohtu praktikast ilmneb, et leping, mida iseloomustab teenuste osutamise kohustus, tuleb kvalifitseerida „teenuste osutamiseks” sama määruse artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tähenduses (kohtuotsus Car Trim, C-381/08, EU:C:2010:90, punkt 32). Mõiste „teenus” tähendab, et vähemalt see lepingupool, kes teenust osutab, sooritab tasu eest mingi kindla tegevuse (kohtuotsus Falco Privatstiftung ja Rabitsch, C-533/07, EU:C:2009:257, punkt 29).
- 58 Kuivõrd äriühingu juhatuse liikme ja äriühingu vahel olevale õigussuhtele iseloomulik kohustus eeldab kindlaksmääratud tegevuse sooritamist tasu eest, tuleb see tegevus äriõiguse raames kvalifitseerida „teenuste osutamiseks” määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande tähenduses.
- 59 Neid kaalutlusi arvesse võttes tuleb kindlaks teha, mis on koht, kus tuli või tuleb täita nõude aluseks olev kohustus.

- 60 Arvestades määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b teise taande sõnastust, mille kohaselt on määravaks koht liikmesriigis, kus „lepingu kohaselt” teenuseid osutati või kus neid oleks tulnud osutada, tuleb peamine teenuste osutamise koht tuletada võimaluse piires lepingust endast (kohtuotsus Wood Floor Solutions Andreas Domberger, C-19/09, EU:C:2010:137, punkt 38).
- 61 Põhikohtuasjas ei ole vaidlust selle üle, et 7. mai 2001. aasta lepingus ei ole ühtegi tingimust, mis nõuaks, et F. Spies von Bülllesheim teostaks oma tegevust kindlaksmääratud kohas.
- 62 Sellele vaatamata on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesandeks kontrollida Holterman Ferho Exploitatie põhikirjast või muudest selle äriühingu juhatuse liikme kohustusi määratlevatest dokumentidest, kas nendest ilmneb koht, kus F. Spies von Bülllesheim pidi oma teenuseid osutama.
- 63 Juhul, kui Holterman Ferho Exploitatie põhikiri ega muud selle äriühingu juhatuse liikme kohustusi määratlevad dokumendid ei võimalda kindlaks teha, kus F. Spies von Bülllesheim oma teenuseid peamiselt osutas, tuleb arvesse võtta asjaolu, et neid teenuseid osutati sellele äriühingule.
- 64 Kohtujurist märkis oma ettepaneku punktis 57, et kui äriühingu põhikirjas ega muudes dokumentides ei ole vastavaid täpsustusi, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kindlaks teha koht, kus F. Spies von Bülllesheim lepingu täitmiseks vajalikke toiminguid peamiselt tegelikult tegi, tingimusel et teenuste osutamine selles kohas ei ole vastuolus poolte tahtega, mis nähtub nende vahel kokkulepitust. Selleks võib muu hulgas võtta arvesse neis kohtades kulutatud aega ja seal teostatud tegevuse olulisust, kasjuures liikmesriigi kohus peab kohtualluvuse kindlaks tegema talle esitatud tõendite alusel.
- 65 Eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et hagi, mille äriühing esitab oma endise juhatuse liikme vastu äriõigusest tulenevate ülesannete nõuetekohase täitmise kohustuse väidetava rikkumise tõttu, on hõlmatud mõistega „lepingutega seotud asjad”. Kui äriühingu põhikirjas ega muudes dokumentides ei ole märgitud teisiti, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kindlaks teha koht, kus juhatuse liige lepingu täitmiseks vajalikke toiminguid peamiselt tegelikult tegi, tingimusel et teenuste osutamine selles kohas ei ole vastuolus poolte tahtega, mis nähtub nende vahel kokkulepitust.

Kolmas küsimus

- 66 Kolmanda küsimusega palub Hoge Raad der Nederlanden sisuliselt selgitada, kas määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 tuleb tõlgendada nii, et juhul, kui kohaldatavad liikmesriigi õigusnormid võimaldavad esitada hagi üheaegselt lepingulise suhte ja lepinguvälise kahju tekitamise eest, hõlmab see säte niisugust juhtumit nagu põhikohtuasjas, kus äriühing on pöördunud isiku vastu kohtusse nii tema juhatuse liikmeks olemise tõttu kui ka õigusvastase tegevuse eest. Jaatava vastuse korral soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas koht, kus kahjustav sündmus on toimunud või võib toimuda, vastab selle määruse artikli 60 lõike 1 punktides b ja c nimetatule.
- 67 Sarnaselt teisele eelotsuse küsimusele on see küsimus põhikohtuasja lahendamiseks asjakohane juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks esimesele eelotsuse küsimusele vastuseks esitatud tegurite hindamise tulemusel leidma, et F. Spies von Bülllesheim ei tegutsenud oma ülesannete täitmisel Holterman Ferho Exploitatie töötajana.
- 68 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punktiga 3 on hõlmatud kõiki nõudeid, milles taotletakse kostja vastutuse tuvastamist ja mille puhul ei ole tegemist „lepinguga seotud asjaga” selle määruse artikli 5 punkti 1 tähenduses (vt eelkõige kohtuotsus Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 69 Nähtuvalt teisele küsimusele antud vastusest tuleb äriühingu ja tema juhatuse liikme vaheline õigussuhe kvalifitseerida „lepinguga seotud asjaks” määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tähenduses.

- 70 Järelikult, kui liikmesriigi õigus võimaldab äriühingul esitada oma endise juhatuse liikme vastu nõude väidetava õigusvastase tegevuse alusel, võib selle nõude puhul olla tegemist „lepinguvälise kahjuga” määruse nr 44/2001 artikli 5 punktis 3 ette nähtud kohtualluvuse eeskirja tähenduses ainult juhul, kui see ei ole seotud selle äriühingu ja tema juhatuse liikme vahelise lepingulise õigussuhtega.
- 71 Juhul, kui etteheidetavat tegevust saab käsitada lepinguliste kohustuste rikkumisena – seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus – tuleb asuda seisukohale, et selle tegevuse arutamine allub määruse nr 44/2001 artikli 5 punktis 1 määratletud kohtule. Vastupidisel juhul on kohaldatav selle määruse artikli 5 punktis 3 sätestatud kohtualluvuse eeskiri (vt analoogia alusel kohtuotsus Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punktid 24–27).
- 72 Selles osas tuleb märkida, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 tuleb tõlgendada autonoomselt ja kitsalt (kohtuotsus CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335; punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika). Seoses nr 44/2001 artikli 5 punktis 3 mainitud paigaga, „kus kahjustav sündmus on toimunud või võib toimuda” tuleb meenutada, et selle all on silmas peetud nii kahju tekkimise kui ka kahju põhjustanud sündmuse toimumise paika, millest tulenevalt võib kostja hageja valikul kaevata kas ühe või teise asjaomase paiga kohtusse (kohtuotsus Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, punkt 46).
- 73 Selles osas on väljakujunenud kohtupraktikas leitud, et nimetatud määruse artikli 5 punktis 3 ette nähtud kohtualluvuse eeskiri põhineb vaidluse ning kahjustava sündmuse toimumise või toimuda võimise paiga kohtute vahelisel eriti tihedal seosel, mistõttu on tõrgeteta õigusemõistmise tagamiseks ja menetluse nõuetekohaseks kujundamiseks põhjendatud omistada kohtualluvus nendele kohtutele (kohtuotsus CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 74 Nimelt on selle paiga kohtul, kus kahjustav sündmus on toimunud või võib toimuda, lepinguvälise kahju puhul reeglina parimad tingimused kohtuasja lahendamiseks eelkõige tänu tihedale seosele vaidluse esemega ning kergemale tõendite kogumise võimalusele (kohtuotsus CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 40).
- 75 Kuna käesoleva kohtuotsuse punktis 72 meenutatud kohtupraktikas tunnustatud seostest ühe kindlakstegemine peaks võimaldama välja selgitada kohtualluvuse, millel on objektiivselt parimad eeldused hindamiseks, kas menetluse vastaspoole puhul on täidetud vastutust põhjustavad asjaolud, siis tuleneb sellest, et nõuetekohane on pöördumine ainult selle paiga kohtu poole, mille tööpiirkonnas on täidetud asjaomane seotuse alus (kohtuotsus CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 76 Seoses kahju põhjustanud sündmuse toimumise kohaga tuleb sarnaselt kohtujuristi ettepaneku punktis 65 leitudle asuda seisukohale, et see on paik, kus F. Spies von Bülllesheim tavapäraselt täitis tal kui valdusühingu Holterman Ferho juhatuse liikmel olnud ülesandeid.
- 77 Seoses kahju tekkimise paigaga tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et see on koht, kus äriühingu väidetav kahju konkreetselt ilmneb (vt selle kohta kohtuotsus CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335; punktid 52 ja 53).
- 78 Käesoleval juhul tuleb selleks, et teha kindlaks, kus F. Spies von Bülllesheim kui juhatuse liikme õigusvastase tegevuse kahjulikud tagajärjed võisid avaldada, eelotsusetaotluse esitanud kohtul tema käsutuses olevaid tõendeid arvestades silmas pidada, et mõistet „paik, kus kahjustav sündmus on toimunud” ei saa tõlgendada niivõrd laialt, et see hõlmaks mis tahes kohta, kus võivad ilmnedu sellise sündmuse kahjustavad tagajärjed, mis on juba olnud ühes teises kohas tegelikult tekkinud kahju põhjuseks.

79 Eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb kolmandale küsimusele vastata, et niisugustel asjaoludel, nagu põhikohtuasjas, kus äriühing on oma endise juhatuse liikme tema väidetava õigusvastase tegevuse eest kohtusse kaevanud, tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 tuleb tõlgendada nii, et sellise hagi puhul on tegemist lepinguvälise kahju hüvitamise hagiga, eeldusel et etteheidetavat tegevust ei saa lugeda juhatuse liikmele äriõigusest tulenevate kohustuste rikkumiseks; seda asjaolu peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus. Nimetatud kohtul tuleb kohtuasja faktiliste asjaolude põhjal välja selgitada kõige tihedam seos kahju põhjustanud sündmuse toimumise paigaga ja kahju tekkimise paigaga.

Kohtukulud

80 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades II peatüki 5. jao sätteid (artiklid 18–21) tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus äriühing on pöördunud kohtusse isiku vastu, kes tegutses nii selle äriühingu direktori kui ka juhatuse liikmena, nõudes selle isiku poolt oma ülesannete täitmisel tehtud vigade tuvastamist ja vastava hüvitise väljamõistmist, ei luba need sätted kohtul kohaldada sama määruse artikli 5 punkte 1 ja 3, tingimusel, et see isik on nimetatud äriühingu direktori ja juhatuse liikmena teatava aja jooksul sellele äriühingule ja tema juhiste alusel teenuseid osutanud, saades selle eest tasu; nimetatud asjaolude kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne.
2. Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et hagi, mille äriühing esitab oma endise juhatuse liikme vastu äriõigusest tulenevate ülesannete nõuetekohase täitmise kohustuse väidetava rikkumise tõttu, on hõlmatud mõistega „lepingutega seotud asjad”. Kui äriühingu põhikirjas ega muudes dokumentides ei ole märgitud teisiti, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kindlaks teha koht, kus juhatuse liige lepingu täitmiseks vajalikke toiminguid peamiselt tegelikult tegi, tingimusel et teenuste osutamine selles kohas ei ole vastuolus poolte tahtega, mis nähtub nende vahel kokkulepitust.
3. Niisugustel asjaoludel, nagu põhikohtuasjas, kus äriühing on oma endise juhatuse liikme tema väidetava õigusvastase tegevuse eest kohtusse kaevanud, tuleb määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 tuleb tõlgendada nii, et sellise hagi puhul on tegemist lepinguvälise kahju hüvitamise hagiga, eeldusel et etteheidetavat tegevust ei saa lugeda juhatuse liikmele äriõigusest tulenevate kohustuste rikkumiseks; seda asjaolu peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus. Nimetatud kohtul tuleb kohtuasja faktiliste asjaolude põhjal välja selgitada kõige tihedam seos kahju põhjustanud sündmuse toimumise paigaga ja kahju tekkimise paigaga.

Allkirjad